

Stortingslijst van het archief van Joseph Bondas (S/1989/035)

(1900, 1905-1927, 1929-1947, 1949-1950, 1952-1953)

Goedele De Swaef
Rik Hemmerijckx

INLEIDING

Biografie

Joseph Bondas (Seraing, 25 november 1881 – 1 januari 1957) was een van de belangrijkste leiders van het socialistisch syndicalisme gedurende de periode 1920-1940. Zijn eerste loopbaan begon op zijn dertiende als mecanicien in de Cockerillfabrieken. Tot in 1908 werkte hij in verschillende metaalverwerkende ondernemingen in de omgeving van Luik. Vanaf 1894 stortte hij zich in het syndicalisme, als militant van de Socialistische Jonge Wacht (SJW). In 1905 was hij medestichter van de eerste vakbond voor metaalarbeiders, *Relève-toi*, waarvan hij ook de eerste schatbewaarder was tot in 1912. Vervolgens nam hij deel aan de oprichting van de Federatie van Metaalarbeiders, waarvan hij permanent lid werd vanaf 1908. Daarna hield hij zich bezig met de Intersyndicale Gerechtelijke Instantie. In 1914 vertrok Bondas naar Engeland en keerde een jaar later terug om vooral het naoorlogse syndicalisme voor te bereiden. Vanaf 1917 werd hij de eerste secretaris van de Algemene Federatie van Vakbonden van Luik-Hoei-Borgworm. Hij bleef het tot in 1940. Tegelijkertijd was hij secretaris van de Federatie van Metaalarbeiders van de provincie Luik. Dankzij deze sleutelposities in het Luikse oefende hij een belangrijke invloed uit op het socialistisch syndicalisme van de tussenoorlogse periode.

In 1921 werd hij benoemd tot nationaal secretaris van de Vakbondscommissie. Bovendien was hij lid van het uitvoerend comité van de Centrale van Metaalarbeiders. Als syndicaal leider vertegenwoordigde hij de reformistische beweging. Hij ging systematisch te werk om de organisaties te centraliseren en het gezag van de Vakbondscommissie te versterken. In januari 1940 werd Bondas benoemd tot algemeen secretaris van de Algemene Confederatie van de Arbeid van België. Gedurende de oorlog trad hij op als fervent tegenstander van de Unie van Hand- en Geestesarbeid (UHGA), een door de nazi's beïnvloede syndicale organisatie, en nam de socialistische syndicale weerstand in handen. Hij was de uitgever van de verboden *Combattre et Vaincre*. Hij bereidde eveneens de naoorlogse periode voor en nam o.a. deel aan de onderhandelingen van de werkgeversvertegenwoordigers en de aanvoerders van de Confederatie van Christelijke Vakbonden over de sociale toekomst. Midden 1942 vluchtte hij vanuit België via Frankrijk en Portugal naar Engeland. In Londen nam hij het algemeen secretariaat van het Belgisch Syndicaal Centrum op zich. Een jaar later werd hij benoemd tot onder-staatssecretaris voor vluchtelingen, arbeid en sociale zekerheid. Hij bekleedde die functie tot september 1944, wanneer hij terugkeerde naar België, waar hij het verdeelde socialistisch syndicalisme terug in goede banen moest leiden. Zo werd hij in mei 1945 eerste algemene secretaris van het Algemeen Belgisch Vakverbond (ABVV). Een jaar later nam hij ontslag, op het kerstcongres van 1946.

Joseph Bondas speelde eveneens een niet te verwaarlozen rol op politiek vlak. Hij was onder meer voorzitter van de Socialistische Unie van Seraing, was gemeentesecretaris van Seraing (1922-1927) en lid van het uitvoerend comité van de Luikse afdeling van de Belgische Socialistische Partij (BSP). Hij was ook actief in de socialistische arbeidersopvoeding en was raadsman in de arbeidsrechtbank van Luik (1913-1949). In 1937 werd hij benoemd tot Koninklijk Commissaris bij Bewapening.¹

Archief

De archieven van Joseph Bondas betreffen zijn volledige syndicale en politieke carrière. Zijn archieven zijn wel verspreid over verschillende instituten: Stichting A. Renard, het Institut Liégeois d'Histoire Sociale (ILHS) en het Instituut Emile Vandervelde (IEV). De kopieën van

---

¹ J. NEUVILLE, Notice biographique de Joseph Bondas. In: *Dictionnaire Biographique des militants du mouvement ouvrier en Belgique Tome 1*, Brussel: Vie Ouvrière, 1995, p. 166-168.

Bondas' documenten, bewaard in het SOMA, zijn dezelfde als die in het Amsab-ISG. De archieven bewaard in Amsab-ISG bevatten verschillende dossiers. Over de syndicale activiteiten in Luik bevatten ze documenten over de intersyndicale gerechtelijke instantie van de provincie Luik en de vakbond van de metaalarbeiders van Seraing. Bovendien is er een dossier ter beschikking over de Duitse bezetting van 1914-1918 en de werking van het Nationaal Comité van Hulp en Voedselvoorziening. Over de jaren 1920 en 1930 is de documentatie vrij uiteenlopend: dossiers over het Plan van de Arbeid, de regering Van Zeeland, de verhoudingen tussen de Belgische Werkliedenpartij (BWP) en de vakbonden... Het meest gedocumenteerde deel betreft de Tweede Wereldoorlog en vormt een aanvulling bij de gedeponeerde dossiers in het ILHS. Verder bevatten de archieven interne verslagen en documenten, een verzameling geheime documenten van de Algemene Confederatie van de Arbeid van België en de Mouvement Socialiste Unifié (MSU) en een verslag van zijn vlucht naar Londen. Belangrijk is dat Bondas, als historicus van de syndicale beweging, zelf syndicale documenten heeft verzameld, o.a. documenten over de vakbond van minderjarigen en over *'les chevaliers du travail'*, de vakbond van de glasblazers, ... Hij bewaarde eveneens een zeer grote verzameling over de wettelijke gemeenteverkiezingen van Seraing uit de periode 1903-1936. De studieboeken van Bondas van het Centre d'Education Ouvrière (CEO) en zijn notities voor toespraken werden apart geklasseerd. Het archief telt 104 nummers, opgeborgen in 5 archiefdozen (0,6 lopende meter) en bestrijkt de periode 1900-1953. Het is raadpleegbaar mits toestemming van de verantwoordelijke archivaris.

STORTINGSLIJST

- 1 Dossier betreffende het Office Intersyndical Judiciaire de la Province de Liège.
1908-1910, 1913, 1916-1917 1 omslag
- 2 Stukken betreffende de Fédération Syndicale des Métallurgistes de la Province de Liège.
1908, [1910], 1914, 1918, 1922, 1934, [1942] 1 omslag
- 3 Dossier betreffende door de Duitse bezetter uitgereikte identiteitsdocumenten.
1914-1915 1 omslag
- 4 Dossier betreffende het regionale en nationale comité van de Commission Syndicale.
[1915], 1917-1918 1 omslag
- 5 Dossier betreffende de internationale arbeidersbeweging en de Eerste Wereldoorlog.
[1915]-1918 1 omslag
- 6 Dossier betreffende de Fédération Générale des Syndicats.
[1917-1918] 2 stukken
- 7 Nota betreffende de vakbondsbeweging in Engeland. Handschrift.
[1920] 1 stuk
- 8 Ledenlijst Syndicat des ouvriers de Fonderies & Métallurgistes de Seraing & environs
1905-1906. Handschrift.
[1906] 1 stuk
- 9 Resolutie van het Buitengewoon Congres van 29/12/1918 van de Centrale der
Metaalbewerkeren van België. Gedrukt.
[1918] 1 stuk
- 10 Vragenlijst van de Fédération Nationale des Métallurgistes in het kader van de
propaganda over de vermindering van de arbeidsduur. Blanco. Gedrukt.
Z.d. 1 stuk
- 11 Uitnodiging van de Fédération des Métallurgistes du Bassin de Charleroi voor het 25-
jarig syndicaal jubileum van Arthur Gailly op 20/03/1938.
[1938] 1 stuk
- 12 Dossier betreffende documentatie over Duitse en Franse (metaal)vakbonden.
[1900], 1912, 1924 1 omslag
- 13 Pamflet van de Chambre Syndicale des Ouvriers Tapissiers et Garnisseurs de
Bruxelles et ses Faubourgs betreffende het minimumloon van 35 à 45 centiemen per
uur. Gedrukt.
Z.d. 1 stuk

14	Pamflet van Les Editions Socialistes betreffende het bezoek van een Engelse vakbondsdelegatie aan Rusland. Gedrukt. [1924]	1 stuk
15	Pamflet van de Société d'Édition et de Librairie de l'Avenir Social (Frankrijk) betreffende Lucie Colliard. Gedrukt. [1918]	1 stuk
16	Verslag betreffende de algemene staking in Zweden in 1909. Z.d.	1 stuk
17	Verslag betreffende de mijnstaking in Groot-Brittannië in 1920. Z.d.	1 stuk
18	Verslag betreffende de algemene staking in Engeland in 1926. Z.d.	1 stuk
19	Dossier betreffende aankondigingen van de regionale mijnwerkersvakbonden van Luik, Charleroi en het Centrum. Gedrukt. 1907-1908, 1911, [1924, 1927, 1932]	1 omslag
20	Dossier betreffende vakbonden voor de glasnijverheid. [1906, 1910], 1924	1 omslag
21	Dossier betreffende aansluiting van vakbonden bij de Belgische Werkliedenpartij (BWP). [1905], 1907, [1910]	1 omslag
22	Dossier betreffende het Algemeen Stemrecht (AS). 1911	2 stukken
23	Dossier betreffende de deelname van de Belgische Werkliedenpartij (BWP) aan de regering. 1919	1 omslag
24	Dossier betreffende de organisatie van de Belgische Werkliedenpartij (BWP). 1927	1 omslag
25	Dossier betreffende het Plan de Man. 1934	1 omslag
26	Dossier betreffende de verwezenlijkingen van het kabinet Van Zeeland en de socialistische ministers. 1935	1 omslag
27	Verslag van de Syndicale Commissie betreffende het politieke verraad van de christendemocratische ministers en parlementsleden. 19 januari 1935	1 stuk

28	Verslag van de Syndicale Commissie betreffende de campagne voor de versterking van de vakbonden. 5 juni 1935	1 stuk
29	Dossier betreffende de verhouding van de Syndicale Commissie met de christendemocratische vakbonden. 1934-1935	1 omslag
30	Briefwisseling. 1919, 1925, 1935, 1937-1938	1 omslag
31	Stukken betreffende de inhuldiging van het Matteoti monument te Brussel op 11/09/1927. Gedrukt. [1927]	2 stukken
32	Programma van de viering van de honderdste verjaardag van de Dorsetshire Labourers 1834-1934. Gedrukt. [1934]	1 stuk
33	Dossier betreffende krantenknipsels over vakbondsacties. 1921, 1931, 1937	1 omslag
34	Nota betreffende de begroting van BWP-federatie Luik voor het jaar 1931. 26 januari 1931	1 stuk
35	Afvaardigingskaarten voor congressen van de Belgische Werkliedenpartij (BWP). Gedrukt. [1930, 1936]	1 omslag
36	Verslag van de Belgische Werkliedenpartij (BWP) over de vormen en methoden van de propaganda. Z.d.	1 stuk
37	Verslag [van de Belgische Werkliedenpartij (BWP)] betreffende het faillissement van de Belgische Bank van de Arbeid (BBA). Z.d.	1 stuk
38	Verslag van Renier (Nationaal Syndicaat van SPTTLZ) op het bureau van de Syndicale Commissie op 12/03/1935. [1935]	1 stuk
39	Dossier betreffende de campagne van de Syndicale Commissie tegen Rex. 1937	1 omslag
40	Dossier betreffende de campagne voor hulp aan de Spaanse Republiek. [1936]	1 omslag
41	Verslag voor de leden van het bureau naar aanleiding van de op de vergadering van 22/06/1937 te bespreken kwesties. 15 juni 1937	1 stuk

- 42 Omzendbrief van de Syndicale Commissie betreffende de beroepsorganisaties.
13 april 1937 1 stuk
- 43 Verslag betreffende de uiteenzetting van Arthur Jauniaux voor het Bureau van het Belgisch Vakverbond (BVV) op 08/03/1938 over zijn wetsvoorstel over de pensioenen.
15 maart 1938 1 stuk
- 44 Dossier betreffende de pogingen van de werkgevers de lonen te verlagen als gevolg van de economische crisis.
1938 1 omslag
- 45 Verslag betreffende het binnenhuisreglement van het Belgisch Vakverbond (BVV).
11 januari 1938 1 stuk
- 46 Programma betreffende de viering van de veertigste verjaardag van het Belgisch Vakverbond (BVV) te Brussel op 03/07/1938.
[1938] 1 stuk
- 47 Dossier betreffende de bespreking van de internationale politiek op het 57^e congres van de Belgische Werkliedenpartij (BWP) op 29-31/10/1938.
1938 1 omslag
- 48 Dossier betreffende het verslag over de te nemen maatregelen om de controle van de productie en handel van munitie, oorlogsmateriaal en –machines te verzekeren.
1938 1 omslag
- 49 Notulen van de Internationale Syndicale Conferentie van de Neutrale Landen op 08-09/11/1939 te Brussel.
[1939] 1 deel
- 50 Stukken betreffende de verhouding tussen Belgisch Vakverbond (BVV) en Belgische Werkliedenpartij (BWP).
1937-1939, 1941 1 omslag
- 51 Dossier betreffende de vergadering van het Bureau van het Belgisch Vakverbond (BVV) op 28/02/1939.
1939 1 omslag
- 52 Dossier betreffende de statuten van de Belgische Werkliedenpartij (BWP).
1939 1 omslag
- 53 Pamflet van de Union Socialiste Communale de Seraing betreffende het Molotov – Ribbentropact en de Kommunistische Partij van België (KPB). Gedrukt.
[1939] 1 stuk
- 54 Dossier betreffende een geschil tussen Arnold Boulanger, directeur van het Departement Micheroux van de Société Générale Coopérative (SGC), en Pierre Clajot, uitgever van Le Proletaire.
1939-1941 1 omslag

55	Dossier betreffende de evacuatie naar Frankrijk. 1940	1 omslag
56	Dossier betreffende de clandestiene syndicale activiteit van het Belgisch Vakverbond (BVV) november 1940 – juni 1942. Z.d.	1 deel
57	Verslag betreffende de vlucht naar London in 1942. Z.d.	1 stuk
58	Dossier betreffende de hervorming van de syndicale beweging. [1941, 1943-]1944	1 omslag
59	Stukken betreffende ‘Le Métallurgiste’. [1943-]1944	1 omslag
60	Stukken betreffende de Mouvement Syndical Unifié (MSU). [1944]	2 stukken
61	Stukken betreffende het Bulletin Intérieur d’Information et de Documentation à l’Usage des Délégués d’Usines de la région de Charleroi. 1944	1 omslag
62	Dossier betreffende het Onder-staatssecretariaat bij het Ministerie van Arbeid en Sociale Voorzorg te London. 1944, 1949	1 omslag
63	Dossier betreffende de vergadering van het Nationaal Comité van het Belgisch Vakverbond op 08/09/1944. [1944]	1 omslag
64	Dossier betreffende het congres van het Belgisch Vakverbond (BVV) op 23-25/12/1944 te Brussel. 1944	1 omslag
65	Verslag betreffende de naoorlogse industriële vernieuwing. 13 november 1944	1 stuk
66	Dossier betreffende het Fusiecongres op 28-29/04/1945 te Brussel. 1945	1 omslag
67	Resolutie van de vergadering van SGSP-Onderwijs regio Brussel op 15/05/1945. Gedrukt. [1945]	1 stuk
68	Verslag van M. Lambilotte betreffende de economische politiek. 4 april 1945	1 stuk

- 69 Dossier betreffende het einde van de missie in Groot-Brittannië en de terugkeer naar België.
1944-1945 1 omslag
- 70 Dossier betreffende bewijsstukken van buitenlandse reizen.
1945-1947 1 omslag
- 71 Verslag ter aanvulling bij een eerder verslag over de statuten van het Algemeen Belgisch Vakverbond (ABVV) [voor het congres op 21-22/12/1946].
19 december 1946 1 stuk
- 72 Verslag van het nationaal Comité van de Gemeenschappelijke Actie betreffende een ontwerp van statuten.
3 november 1949 1 stuk
- 73 Dossier betreffende krantenknipsels over de Koningskwestie.
1947, 1950 1 omslag
- 74 Uitnodiging betreffende een congres van de Amitiés Belgo-Soviétiques te Seraing op 03/02/1950. Gedrukt.
[1950] 1 stuk
- 75 Stukken betreffende congressen van de Belgische Socialistische Partij (BSP).
[1945], 1947, 1949, [1952-1953] 1 omslag
- 76 Verslag van het Nationaal Comité van de Socialistische Vrouwen betreffende een ontwerp van statuten.
6 november 1952 1 stuk
- 77 Dossier betreffende een studieweek voor de permanente secretarissen te Pont-à-Lesse 30/08-18/09/1954.
[1954] 1 omslag
- 78 Pamfletten betreffende de moord op Francisco Ferrer.
1908-1909 1 omslag
- 79 Dossier betreffende de campagne voor de wetgevende verkiezingen op 02/06/1912 in het Luikse.
1912 1 omslag
- 80 Dossier betreffende de campagne voor de wetgevende verkiezingen op 16/11/1919 in het Luikse.
1919 1 omslag
- 81 Dossier betreffende de campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen op 24/04/1921 in Seraing.
1921 1 omslag

- 82 Dossier betreffende de campagne voor de wetgevende verkiezingen op 25/04/1925 in het Luikse.
1925 1 omslag
- 83 Dossier betreffende de campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen op 10/10/1926 te Seraing.
1926 1 omslag
- 84 Dossier betreffende de campagne voor de wetgevende verkiezingen op 26/05/1929 in het Luikse.
1929 1 omslag
- 85 Dossier betreffende de campagne voor de wetgevende verkiezingen op 24/05/1936 in het Luikse.
1936 1 omslag
- 86 Dossier betreffende een cursus betreffende het overleg, verzoening en bemiddeling door Léon Delsinne.
[1940] 1 omslag
- 87 Syllabus van een cursus in acht lessen over de syndicale tendensen en methodes door Isi Delvigne (Arbeidershogeschool).
[1916] 1 stuk
N.B. Onvolledig.
- 88 Syllabus van een cursus over de Collectieve Arbeidsovereenkomst (CAO) door Isi Delvigne (Ecoles de Sectionnaires).
[1924] 1 stuk
- 89 Stukken betreffende notities bij cursussen over de syndicale beweging door Léon Delsinne (Arbeidershogeschool). Handschrift.
[1913-1914, 1921] 1 omslag
- 90 Dossier betreffende een cursus economie van het Institut Social Ouvrier (ISO).
[1933-1934] 1 omslag
- 91 Notitieboek bij de cursus politieke economie door Félix Preud'homme. Handschrift.
Z.d. 1 stuk
- 92 Notitieboek bij de cursus schrijven door A. Strivoy. Handschrift.
Z.d. 1 stuk
- 93 Notitieboek bij de cursus arbeidersactie door Louis de Brouckère (Ecole Socialiste de Seraing). Handschrift.
[1912-1913] 1 stuk
- 94 Notitieboek bij de cursussen over kapitaal en arbeid door J. Bourquin, over socialistische contacten door E. Vandervelde en over de coöperatie door Louis de Brouckère (Ecole Socialiste de Seraing). Handschrift.
[1911-1912] 1 stuk

- 95 Stukken betreffende notities bij de cursus arbeids- en sociale wetgeving in België door Joseph Bondas. Handschrift.
[1913, 1924] 1 omslag
- 96 Notitieboek bij de cursus syndicale tendensen en methodes door Isi Delvigne (Ecole Socialiste de Seraing). Handschrift.
[1916-1917] 1 omslag
- 97 Notitieboek bij de cursus evolutie van de eigendom door Isi Delvigne (Ecole Socialiste de Seraing). Handschrift.
[1917-1918] 1 omslag
- 98 Notitieboek bij de cursus patronale vakbonden door Ch. Massart (Ecole Sociale de Seraing). Handschrift.
[1915-1916] 1 omslag
- 99 Notitieboek bij de cursussen over de syndicale beweging door L. Delsinne en over de arbeids- en sociale wetgeving door A. Jauniaux (Ecole Socialiste de Seraing). Handschrift.
[1913-1914] 1 omslag
- 100 Stukken betreffende notities bij 'L'Economie belge et l'Action syndicale à l'usage des sectionnaires et délégués d'usine. Handschrift.
[1931] 1 omslag
- 101 Stukken betreffende notities bij 'l'ABC du syndicalisme' van L. Delsinne.
1930 1 omslag
- 102 Stukken betreffende notities een cursus voor jonge vakbondsleden.
1931 1 omslag
- 103 Convocatie voor een vergadering in het volkshuis van Seraing over de bibliotheek van de regionale sociale school op 19/06/1914. Postkaart.
16 juni 1914 1 stuk
- 104 Dossier betreffende de (internationale) syndicale beweging.
[1920, 1922-]1924, [1935] 1 omslag

OVERGEBRACHT NAAR ANDERE DEPARTEMENTEN

Departement Bibliotheek

- Tijdschriften:
  - ‘Almanach du Peuple et de la Wallonie’, 1925.
  - ‘L’Ouvrier Peintre’, maandblad van de ‘Union Centrale des Ouvriers Peintres de Belgique’. Brussel, 1913. nr. 1-12
  - ‘La Vie Ouvrière’, maandelijks tijdschrift van de CEO, Brussel, CEO, 1933, nr. 1-4
  - ‘Le Travailleur du Bâtiment’, blad van de ‘Union Centrale des Travailleurs du Bâtiment de Belgique’. Brussel, 1913, nr.1-12
  - ‘Le coup de Patte’, Brussel, POB, 1911, nr.1-26
  - ‘Le Métallurgiste’, schrift met syndicale doctrine. Luik, 1944, nr. 8-10, 14, 16
  - ‘Le Tampon Liège’, ‘Syndicat des Agents de le Compagnie du Chemin de Fer du Nord, Lignes Belges’, 1939, nr. 448
  - Opvoeding-inlichtingen- en documentatiebulletin. Gent, TACB, 1936, Nr. 6-7; 1937, nr. 19-20
  - ‘Plan’, strijdweekblad voor het Werkplan. Brussel, POB, 1934-1936.

Departement Beeld en Geluid

- Foto's
  - Postkaart: Lucie Collard
  - De directie van de UBOT : H. Van Eyken, J. Chapelle, C. Mahlman, P. Somers et C. Van Spitaels